

Az osztrák szövetségi elnökválasztások eredménye és várható hatásai Németország számára

2016. június 1.

MAGYAR NEMZETI BANK

Készítette:

Látta:

Jóváhagyta:

Vezetői összefoglaló

Az osztrák államfőválasztás április 24-én megtartott első fordulójában váratlanul nagy arányú győzelmet aratott a jobboldali populista Osztrák Szabadságpárt jelöltje, Norbert Hofer. A második helyen a függetlenként induló, de a Zöldek támogatását élvező Alexander Van der Bellen végzett. A május 22-én rendezett második fordulóban a levélzavazatoknak köszönhetően hajszálnyi különbséggel végül Alexander Van der Bellen győzött. Az idei államfőválasztás mérföldkő Ausztria történetében, mivel a második világháború óta először fordult elő, hogy az államfőt nem a két néppárt (a szociáldemokrata SPÖ vagy a kereszténydemokrata ÖVP) adta. Sőt, a jelenleg nagykoalícióban kormányzó pártok jelöltjei együttesen sem érték el a 25 %-os támogatottságot. A választás rávilágított, hogy az osztrákok mennyire elégedetlenek a nagykoalíció munkájával. A belső konfliktusok és az első forduló választási vereség hatására Werner Faymann (SPÖ) kancellár május 9-én lemondott.

Van der Bellen győzelme elsősorban annak köszönhető, hogy sikeresen hozott létre „koalíciót” a jobboldali populista Osztrák Szabadságpárt (Freiheitliche Partei Österreichs, FPÖ) ellen, mozgósítani tudott mintegy 208 000 passzív szavazót, megszerezte Irmgard Griss független jelölt szavazóit (kb. 515 000 fő), valamint a szintén kiesett SPÖ-s jelölt támogatóinak kétharmadát (kb. 334 000 fő). Az eredetileg az ÖVP-t támogatók nagyjából fele-fele arányban vándoroltak át Hoferhez és Van der Bellenhez. Az osztrák választások megmutatták, hogy milyen mélyen megosztott az ország. Az FPÖ jelöltjét leginkább a munkásság és a (fiatal) férfiak támogatják, míg Van der Bellen szavazóbázisának magja az egyetemet végzett értelmiség és a (fiatal) nők. A menekültválság és az osztrák gazdaságban uralkodó pesszimista hangulat térnyerése, illetve az FPÖ-s jelölt választók számára szimpatikus kiállása vezetett az FPÖ történetében elért legjobb eredményhez. A szavazók 68 %-a gondolta úgy, hogy Hofer jobban megérti az emberek problémáit, mint a rivális Van der Bellen. Az osztrák belpolitikában egy vidék-város ellentét is megfigyelhető. A nagyobb városokban és Vorarlberg több kisebb községében is Van der Bellen szerezte meg a többséget, Hofer viszont a kisebb községekben rendre diadalmaskodni tudott.

Ausztriában bebizonyosodott, hogy a nagykoalíció a perempártokat és a szélsőségeket erősíti, az elmúlt évtizedekben viszont nagyon gyakran volt ilyen kormánya Ausztriának. Ugyanakkor a populista pártok térnyerése nemcsak Ausztriában, hanem szerte Nyugat-Európában megfigyelhető folyamat. Az osztrák gazdaság lelassult, a munkanélküliség növekvő pályán van, a kormány nem tudott érdemi növekedést serkentő szerkezeti átalakításokat véghezvinni. A GDP növekedésének üteme 2015-ben nem érte el az 1 %-ot.

Az osztrák választásoknak fontos implikációi vannak Németország szempontjából is, hiszen a jobboldali populista AfD az euroszeptikus, menekült- és iszlámellenes retorikájával egyre növekvő népszerűségnek örvend. Németországban is már kétszer volt nagykoalíció az elmúlt 10 évben és az SPD-ben szintén tapinthatók a népszerűség veszteség matti belső feszültségek. Ugyanúgy a CDU támogatottsága is folyamatosan zuhan. Közvélemény-kutatások 2016 májusában először mérték azt, hogy a kereszténydemokrata-szociáldemokrata nagykoalícióknak 50% alá csökkent a támogatottsága. Fontos különbség azonban, hogy míg az FPÖ az osztrák politikai paletta része már 50 éve és Burgenlandban például az SPÖ-vel koalícióban kormányoz, addig a fiatal AfD-vel elképzelhetetlennek tartják a politikai együttműködést. Szintén fontos tanulság, hogy a jobboldali populista jelöltek sikere mozgósíthatja a protestszavazókat.

Az új kancellárnak, Christian Kernnek nem sok ideje marad arra, hogy a reformokat keresztülvigye, hiszen 2018-ban szövetségi parlamenti választások lesznek Ausztriában. Egy előrehozott választás nem lenne sem az ÖVP, sem pedig az SPÖ érdeke, hiszen abból nagy valószínűséggel a megerősödött FPÖ jönne ki a legjobban.

I. A választás eredményei

Előzmények

Az osztrák államfőt hat évre választják és legfeljebb egyszer választható újra, így összesen, megszakítás nélkül, 12 évet tölthet hivatalában. Ausztriában közvetlenül választják az elnököt, a megmérettetésnek a pártok szempontjából fontos szerepe van két szövetségi parlamenti választás közötti időszakban. A hagyományok szerint az államfő gyenge és protokolláris szereppel bír, a kormányzati berendezkedés alapvetően parlamentáris-kancellári jellegű.¹ A választás két fordulóból áll akkor, ha az első fordulóban egyik jelölt sem tudja megszerezni a szavazatok több mint felét.

A leköszönő Heinz Fischer (SPÖ) szociáldemokrata politikus és alkotmánybíró 2004 és 2016 között töltötte be a posztot, ezért már nem lehetett újraválasztani.² A 2016-os államfőválasztás első fordulóját április 24-én tartották, a közel 6,4 millió választásra jogosult 68,5 %-a adta le a voksát.³ A választáson szokatlanul sok jelölt indult, ezért a szavazatok megoszlottak és senkinek nem sikerült a voksok több mint felét megszereznie. Az első helyen nagy különbséggel (35,1 %) a jobboldali populista Osztrák Szabadságpárt (FPÖ) jelöltje, Norbert Hofer végzett. A második pedig szoros küzdelemben a függetlenként induló, de korábban sokáig a Zöldek színeiben politizáló Alexander Van der Bellen lett (21,3%).⁴ A részletes eredményeket az alábbi táblázat foglalja össze.

1. táblázat: Az első forduló eredménye⁵

Jelölt neve	Párt	Szavazatok száma	százalékos eredmény
Norbert Hofer	Osztrák Szabadságpárt (Freiheitliche Partei Österreichs, FPÖ)	1 499 971	35,1 %
Alexander Van der Bellen	független (de a Zöldek támogatásával)	913 218	21,3 %
Irmgard Griss	független jelölt	810 641	18,9 %
Rudolf Hundstorfer	Ausztria Szociáldemokrata Pártja (Sozialdemokratische Partei Österreichs, SPÖ)	482 790	11,3 %
Andreas Khol	Osztrák Néppárt (Österreichische Volkspartei, ÖVP)	475 767	11,1 %
Richard Lugner	független jelölt	96 783	2,3 %

A 2007 óta ismét nagykoalícióban kormányzó pártok, a szociáldemokraták és a kereszténydemokraták jelöltjei számára hatalmas bukás volt a választás, mindketten 11 % körüli

¹ http://www.poltudszemle.hu/szamok/2012_4szam/fricz.pdf

² <http://www.faz.net/aktuell/politik/ausland/portraet-heinz-fischer-ueberschattet-1173553.html>

³ <http://www.bundespraesidentschaftswahl.at/>

⁴ <http://www.bundespraesidentschaftswahl.at/>

⁵ <http://www.bundespraesidentschaftswahl.at/>

eredményt érték el.⁶ Az első fordulóban elszenvedett kudarc is hozzájárult ahhoz, hogy Werner Faymann (SPÖ) kancellár körül elfogyjon a levegő, mozgásteret belpolitikai és külpolitikai téren beszűkült, saját pártjában is elfogytak támogatói. Emiatt 2016. május 9-én bejelentette lemondását arra hivatkozva, hogy Ausztriának olyan kancellárra van szüksége, aki élvezi pártja támogatását.⁷ Az új kancellár és egyben az SPÖ elnöke az osztrák vasúttársaság sikeres elnöke, Christian Kern (SPÖ) lett.

A jelöltek profiljai

Alexander Van der Bellen^{8,9}

A 72 éves közgazdászprofesszor 10 évig a Zöldek elnöke volt, bevándorló családból származik, édesapja holland gyökerekkel is rendelkező orosz, édesanyja pedig észti nemzetiségű volt. Szülei a második világháború során kerültek először Tirolba. Maga Van der Bellen is gyakran hivatkozik háttérére akkor, amikor a jelenlegi osztrák menekültpolitikáról nyilatkozik.

Nemrég, a választási kampány előtt házasodott másodszor, első feleségével két fiúgyermekük született. Élete meglehetősen változatos volt, amelyből az FPÖ a kampány során megpróbált politikai tőkét kovácsolni és Van der Bellent ingatagnak, valamint opportunistának beállítani. Karrierjét az akadémiai pályán kezdte, közgazdaságtant oktatott Innsbruckban és Bécsben. Diákként részt vett az 1968-as diáklázadásokban, a 70-es években pedig az innsbrucki szabadkőművesekhez tartozott. A 80-as években közeledett a szociáldemokratákhoz, de végül nem lépett be a pártba. 1994-ben kezdett politizálni a Zöldek színeiben. A politikai váltás olyan jól sikerült, hogy két évvel később már pártelnök lett, a posztot 10 évig töltötte be. Megfontoltnak, aprólékosnak tartják, aki tartózkodik a politikai akcionizmustól.

A választások második fordulójában tőle lehetett várni, hogy összefogja a populistákkal szembeni protestszavazókat, illetve meg tudja szólítani a politikai paletta közepét és mozgósítani is tudja őket. Az államfőválasztáson független jelöltként indult, de végig élvezte a Zöldek támogatását. A kampány során hangoztatta, hogy a következő szövetségi parlamenti választások során egy esetleges populista győzelem esetén sem kérné fel kormányalakításra az FPÖ-t. A menekültkérdés kapcsán – már származása miatt is – a nyitottságot képviseli és „több Európát” szeretne látni.

⁶ Ausztriában 1947 és 1966 között, 1987 és 2000 között, valamint legutóbb 2007 óta van nagykormány, tehát a háború óta eltelt időszak nagyrészt ez volt a jellemző.

⁷ <http://www.sueddeutsche.de/politik/faymanns-ruecktritt-faymann-laesst-los-1.2986122>

⁸ <http://www.faz.net/aktuell/politik/alexander-van-der-bellen-der-quereinsteiger-14248773.html>

⁹ <https://www.tagesschau.de/ausland/oesterreich-185.html>

Norbert Hofer¹⁰

A 45 éves, eredetileg repülőmérnöknek tanult Norbert Hofer tűnhet az FPÖ szelíd arcának. Stájerországban született, de a burgenlandi Pinkafeldben nőtt fel, ahol egy „nagynémet” eszméket valló „Makro-Germania” nevű diákegyesület tiszteletbeli tagjává is megválasztották. A csoportosulás az egységes német kultúrkör érdekében száll síkra és elutasítja az „osztrák nemzet történelemmel ellentétes fikcióját”.

Hofert a szabadságpárt fő ideológusának tartják, aki társzerzője az *A szabadságpárti politika kézikönyve* című FPÖ kiadványnak. A párt elnöke, Heinz Christian Strache vette rá az indulásra, amin ő sokáig hezitált. A kampány során a fiatalságára helyezte a hangsúlyt, két házasságából 4 gyermeke született. Már 20-as évei elején az FPÖ eisenstadti vezetője lett, néhány évvel később pedig már tartományi párttitkár. Szociálpolitikai szakértőként a hátrányos helyzetűekre koncentrál, egy siklóernyős beleset következtében lába majdnem lebénult, és azóta is mozgáskorlátozott. Politikáját a közvetlen demokrácia svájci mintára történő kiterjesztése, kevesebb Európa és a nagyobb biztonság határozza meg.

A végleges eredmények

A választások második fordulóját május 22-én tartották, az urnák lezárását követően nyilvánosságra hozott eredmény még nem tartalmazta a 766 076 levélvokstot. Hofer az urnákban leadott szavazatok 51,9 %-át szerezte meg, 144 006 szavazattal került előnybe Alexander Van der Bellennel szemben.¹¹ Végül a levélben leadott szavazatok megváltoztatták a helyzetet és nagyon kis különbséggel – mintegy 30 000 szavazattal – végül Alexander Van der Bellen győzedelmeskedett. A végleges eredményeket az alábbi táblázat foglalja össze.

2. táblázat - A választások nem hivatalos végeredménye¹²

Norbert Hofer (FPÖ)	2 223 458 szavazat	49,7%
Alexander Van der Bellen (független, Zöldek)	2 254 484 szavazat	50,3%

II. Hogyan győzhetett Van der Bellen?¹³

A jobboldali populista Norbert Hofer előnye az első forduló után behozhatatlannak tűnt, ezért is meglepő, hogy Van der Bellen le tudta dolgozni a hátrányát. Bizonyára fontos tényező volt, hogy - a SORA intézet elemzése szerint - Van der Bellen szinte az összes szavazóját meg tudta tartani, amelyhez négy fontos „forrásból” sikerült még további szavazókat megnyernie:

¹⁰ <https://www.tagesschau.de/ausland/oesterreich-183.html>

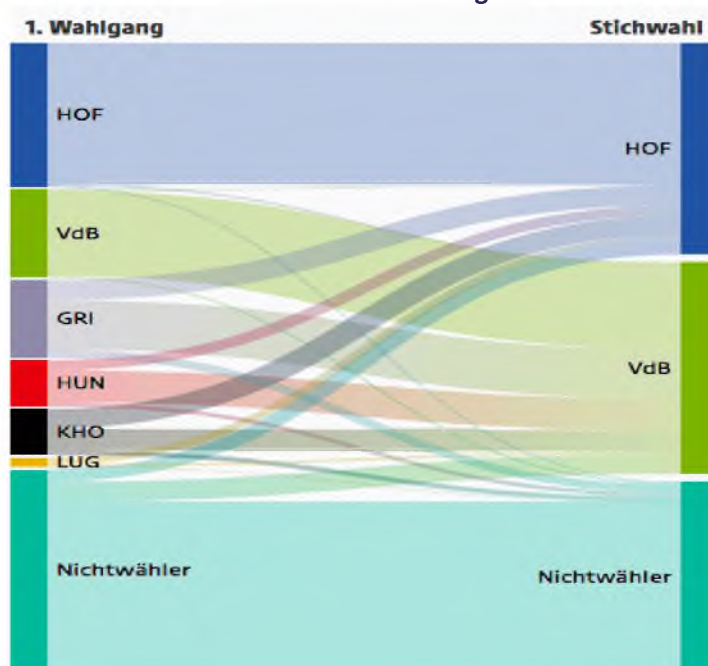
¹¹ <http://www.bundespraesidentschaftswahl.at/>

¹² <http://www.bundespraesidentschaftswahl.at/>

¹³ <http://www.spiegel.de/politik/ausland/oesterreich-so-gelang-alexander-van-der-bellen-die-aufholjagd-a-1093561.html>

- Sikeresen mozgósított mintegy 208 000 olyan passzív szavazót, aki az első körben nem adta le a voksát.
- Az első fordulóban Van der Bellen csak 2,4 százalékponttal szerzett több szavazatot, mint a szintén függetlenként induló Irmgard Griss. A jogásznő sokáig vonakodott, hogy nyíltan támogassa a párharc bármelyik jelöltjét, de végül Van der Bellen mögé állt be, aki nagyjából 515 000 szavazatot szerezhetett Grisstől, két és félszer annyit, mint Hofer (kb. 212 000).
- Az SPÖ színeiben induló, de a választásokon csúfos vereséget szenvedett Rudolf Hundstorfer szavazóinak kétharmada is a későbbi nyertest támogatta (kb. 334 000 fő).
- Az ÖVP volt szavazóinak nagy többsége nem egyértelműen Van der Bellen mögé állt be, a különbség a két jelölt között náluk sokkal kisebb volt. Hofer 202 000, míg Van der Bellen 224 000 voksot szerzett általuk.

1. ábra – A szavazók mozgása ¹⁴

Jól látható, hogy Van der Bellen mögött széles „koalíció” sorakozott fel, a maradék négy jelölt szavazóbázisának nagyobb része őt támogatta. Ebben nagy szerepe volt annak, hogy a Van der Bellenhez átpártolt szavazók el akarták kerülni, hogy az FPÖ adja a Hofburg új lakóját, ebben az értelemben jelentős részük tekinthető a szabadságpárt elleni protestszavazónak. Az ORF által készített exit poll felmérésben a Van der Bellenre szavazók majdnem felét ez motiválta.¹⁵

Figyelemre méltó azonban az is, hogy az FPÖ történetének legjobb eredményét érte el, Hofer is sikeresen mozgósította táborát, illetve teljes mértékben meg tudta őrizni a szavazóbázisát az első forduló után. Sőt, a kiesett jelöltek után valamelyest növelni is tudta a támogatóinak körét, bár Van der Bellennél kisebb mértékben. Egyedül Richard Lugner milliárdos amúgy csekély szavazótáborának nagy része választotta őt Van der Bellen helyett.

¹⁴ <http://orf.at/stories/2340510/2340508/>

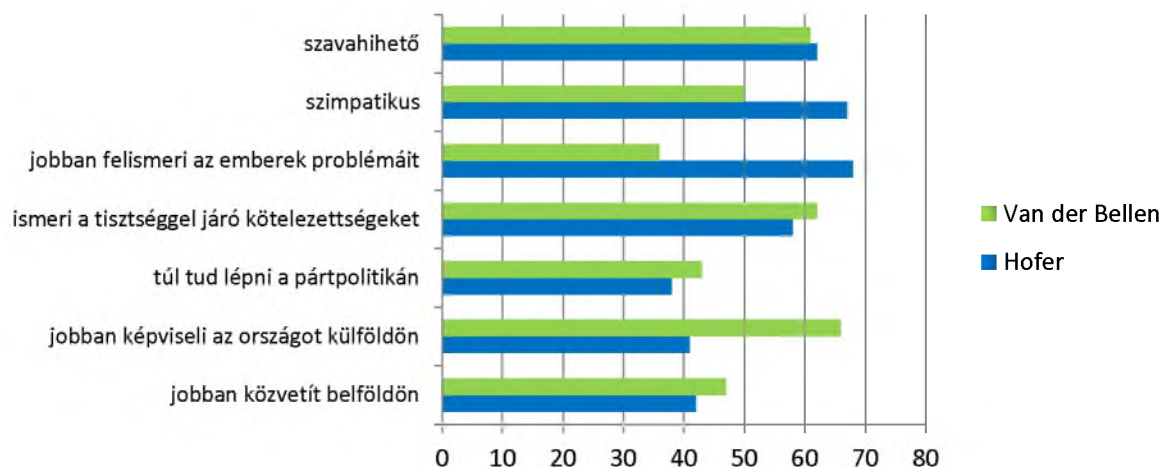
¹⁵ <http://www.spiegel.de/politik/ausland/oesterreich-die-waehler-von-norbert-hofer-und-alexander-van-der-bellen-a-1093119.html>

A két jelölt szavazói¹⁶

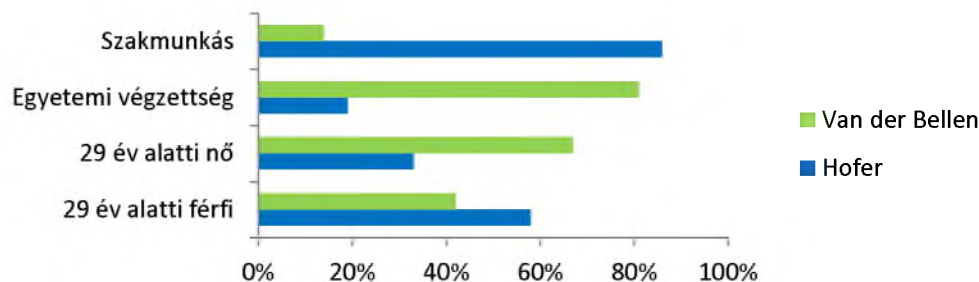
A második forduló előtti felmérések eredményei jól mutatják, hogy milyen társadalmi törésvonalak mentén oszlottak meg a szavazatok. Az adatok alapján egyértelmű, hogy Ausztria valójában egy rendkívül megosztott ország.

Az ORF megbízásából készített *exit poll* alapján a két jelöltre leadott szavazatokat az alábbi tényezők motiválták. Az adatok alapján látható, hogy Hofer szimpatikus kiállásával és a populizmussal nyert szavazókat, a megkérdezettek 68%-a gondolja úgy, hogy a szabadságpárti jelölt jobban megérti az emberek problémáit.

2. ábra – A választók motivációi¹⁷

3. ábra - A két jelölt fő szavazóbázisai¹⁸

A munkásság egyöntetűen a populista jelölt mellé állt, amit döntően egzisztenciális félelemmel lehet magyarázni. Habár az osztrák gazdaság viszonylag jól átvészelte a válság által sújtott éveket¹⁹ és Európa egyik legfejlettebb országáról van szó – az egy főre jutó, vásárlóerőparitáson mért GDP az EU átlag 130 %-án áll²⁰ – az osztrák gazdaság növekedési üteme az utóbbi időszakban lelassult, a

¹⁶ <http://www.spiegel.de/politik/ausland/oesterreich-die-waehler-von-norbert-hofer-und-alexander-van-der-bellen-a-1093119.html>

¹⁷ <http://www.spiegel.de/politik/ausland/oesterreich-die-waehler-von-norbert-hofer-und-alexander-van-der-bellen-a-1093119.html>

¹⁸ <http://www.tagesschau.de/ausland/oesterreich-praesidentenwahl-107.html>

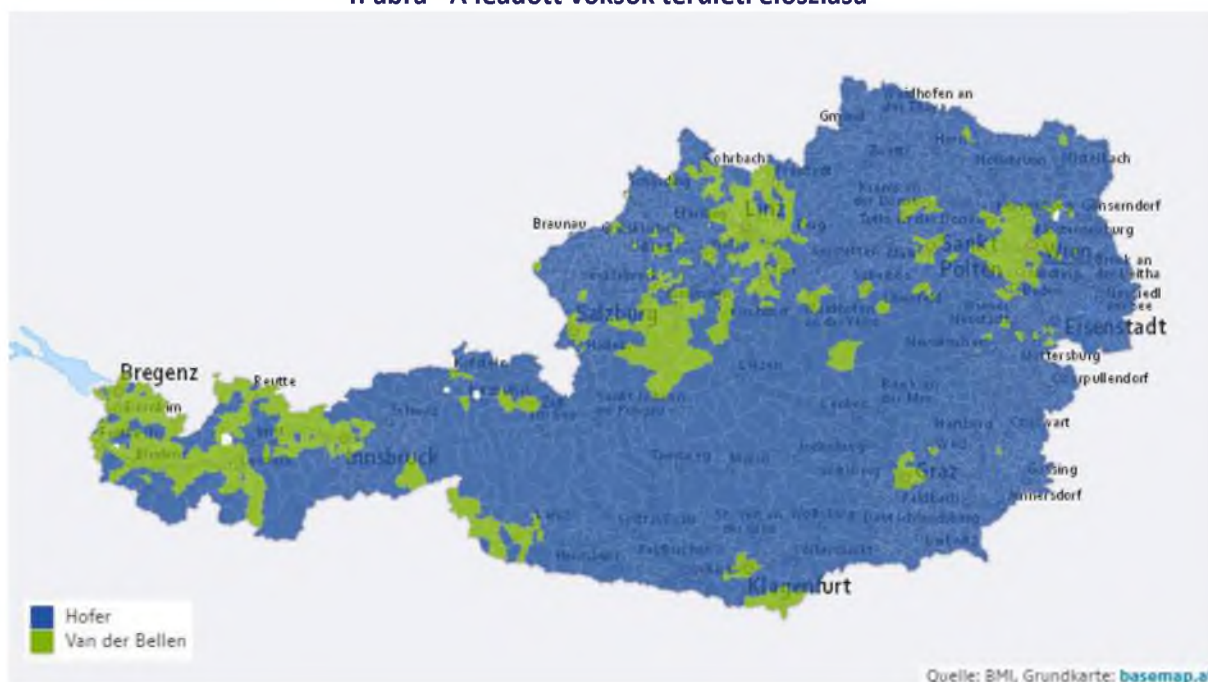
¹⁹ A gazdasági kérdésekre külön alfejezetben is kitérünk.

²⁰ 2014-es adat, forrás: Eurostat

munkanélküliség aránya pedig növekvő tendenciát mutat.²¹ A tavalyi óriási menekülthullám és az ebből fakadó integrációs kihívások is egyértelműen Hofer malmára hajtották a vizet.

Az egyetemi végzettséggel rendelkezők több mint 80%-a ugyanakkor Van der Bellenre támogatta. Érdekessége a választásoknak, hogy összességében a férfiak 60%-a az FPÖ jelöltjére adta voksát, míg a nők 60%-a Van der Bellenre szavazott. Még élesebb kontraszt figyelhető meg, ha a második fordulóban leadott voksok területi eloszlását vizsgáljuk.

4. ábra - A leadott voksok területi eloszlása²²

Mind a kilenc tartományi fővárosban Van der Bellen szerezte meg a többséget, a vidéki Ausztria azonban Hofer mellé állt. Ugyan Vorarlberg tartományban több kisebb községben is a Zöldek által támogatott jelölt nyert, a többi tartomány településein viszont egyértelműen Hofer diadalmaskodott.

Az osztrák politológusok között nem véletlenül él egy mondás, miszerint Ausztriában nem a városokban kell a választásokat megnyerni. A 8,7 milliós Ausztriában a lakosságnak ugyanis csak a harmada él a 9 tartományi fővárosban. Az osztrákok 55 %-a olyan kistérségben él, melynek lakossága nem haladja meg a 2000 főt, ráadásul tradicionálisan magasabb a választásokon való részvétel az osztrák falvakban.

Az elmúlt évtizedekben pont azért tudott sikeres lenni az ÖVP és az SPÖ, mert rendkívül erős bázissal rendelkeztek vidéken. Az SPÖ számára Burgenland tartomány, Obersteiermark, valamint a tradicionális osztrák ipari régiók jelentették a bázist, az ÖVP pedig jellemzően Ausztria nyugati részében ért el kiemelkedő eredményeket. A szövetségi választásokon a városok általában csak a mérleg nyelvét jelentették. Rendkívül érdekes, hogy amíg Bécs belvárosában, Josefstadtban, vagy Neubau kerületben a második fordulóban a választásra jogosultak 80 %-a Alexander Van der Bellen

²¹ A 2014-es 5,6%-os szintről 2017-re 6,1%-ra nőhet. Forrás: Európai Bizottság

²² <http://orf.at/stories/2340510/2340508/>

mellett szavazott, addig a Burgenland déli részében található községekben – mint például Oberwart, Güssing vagy Jennersdorfbán –70% fölötti támogatottsága volt Hofernek. Sem a városokban, sem a községekben nem lehet szoros eredményeket találni, rendkívül élesen polarizálódott politikailag a vidéki és a városi Ausztria.²³

III. A néppártok kudarcának okai – párhuzamok Németországgal

A választások legfőbb üzenete, hogy az emberek mennyire kiábrándultak a nagykoalíció pártjaiból és hogy mennyire megosztott az ország.²⁴ A tudósítások nem szűkölködtek a jelzőkkel, politikai földrengésnek, történelmi jobbrtolódásnak és a demokrácia csődjének nevezték az osztrák szövetségi elnökválasztások alakulását. A második világháború óta mindig az SPÖ vagy az ÖVP adta a szövetségi elnököt Ausztriának, és a pártok együttes támogatottsága 80 % feletti volt. Ezzel szemben az első fordulóban a kért párt 22 %-ot ért el együttesen, az eredmény miatt már nem is igazán tekinthetők néppártnak. Az alábbiakban bemutatásra kerül, hogy milyen tényezők vezethettek az FPÖ győzelméhez, a nagykoalíciós pártok vereségéhez, illetve milyen tanulságot vonhat le a történetekből a német politikai elit.²⁵

1. Egy megnyerő jelölt

Az FPÖ-nek sikerült Norbert Hofer személyében egy olyan jelöltet neveznie a szövetségi elnökségért zajló versenybe, aki meg tudta szólítani a politikai közepet. Elkötelezett támogatója a sérült embereknek, ugyanis egy súlyos baleset következtében majdnem tolószékbe kényszerült. Ő testesíti meg pártja „puhább” arculatát, mindazonáltal ez politikájában és szimpatizánsai körében kevésbé figyelhető meg. A menekültekre mint „muszlim megszállókra” tekint és kategorikusan elutasítja a Törökország és az EU között kötött paktumot a menekültek „cseréjéről”. Az EU amúgy is gyakran kerül Hofer kritikáinak középpontjába. Véleménye szerint Ausztria számára a legjobb megoldás az lenne, ha lezárna a határait. Saját magát „nemzeti-szabadságpárti”-nak, és a „német kultúrközösséghez” tartozónak vallja. Többször jelent már meg rendezvényeken a német trikolor mintázó díszszalaggal.²⁶

Németországban a jobboldali-populista Alternative für Deutschland (AfD) párt még nem találta meg azt a jelöltet, aki Hoferhez hasonlóan egyesíteni tudná a társadalom szélesebb rétegeit. Ugyanakkor az FPÖ alig valamivel 50 % alatti eredménye rámutatott arra, hogy egy ilyen jelölt „felépítése” rendkívül sikeres lehet akkor, ha a társadalom egy része fogékony a rendkívül komplex kérdésekre adott egyszerű populista válaszokra.

²³ <http://www.news.at/a/bp-wahl-warum-oesterreich-tief-gespalten-ist>

²⁴ <http://www.sueddeutsche.de/politik/praesidentschaftswahl-in-oesterreich-warum-die-afd-von-oesterreichischen-verhaeltnissen-nur-traeumen-kann-1.3004609>

²⁵ <http://www.theeuropean.de/wolfram-weimer/10898-wahlen-in-oesterreich>

²⁶ <http://www.theeuropean.de/wolfram-weimer/10898-wahlen-in-oesterreich>

2. A néppártok és a nagykoalíciók ideje lejárt Európában?

Ausztriában bebizonyosodott, hogy a nagykoalíciók a perempártokat és a szélsőségeket erősítik,²⁷ az FPÖ előretörése Ausztriában egyértelmű tünete az emberek néppártokból történt kiábrándultságának. A nagykoalíció ugyanakkor nem kivételes kényszermegoldás volt az ország háború utáni évtizedeiben, hanem egy kvázi állandósult állapot.²⁸ Természetesen az újságírók és a szakértők is ráéreztek az egyértelmű párhuzamokra Németország és Ausztria politikai helyzete között, hiszen Németországban is kétszer volt már kereszténydemokrata-szociáldemokrata (CDU-SPD) nagykoalíció az utóbbi tíz évben. Egyesek ki merték jelenteni, hogy Bécsben lehet megfigyelni azt, hogy mi fog történni pár éven belül Berlinben. Természetesen a nyugtalanág elért a CDU berkeibe is, a párton belül egyre többen mutatnak rá, hogy a párt szavazóbázisa túlságosan gyors ütemben csökken.

Felmerül továbbá a kérdés, hogy a néppárti rendszer a végéhez közeledik-e Ausztriában és Németországban. Egyre többen értenek egyet abban, hogy a jobboldali populista pártok előretörése már több, mint egyszerű protest a néppártok ellen. Németország közvetlen szomszédaiban, Lengyelországtól kezdve, Dánián, Hollandián, Ausztrián és Franciaországon át egészen Svájcig mindenhol jobbrtolódás figyelhető meg a politikai elitben. Egy magas rangú német szociáldemokrata politikus szerint „a migrációs válságot, a folyamatos terror veszélyt és a társadalom önidentitási válságát nem képes kézben tartani” a jelenlegi német politikai elit. Egyre többen tekintenek a CDU-SPD nagykoalícióra is úgy, mint egy elöregedett hatalmi kartellra.²⁹

3. Pártokon belüli feszültségek

Csakúgy mint az osztrák SPÖ-nek, az SPD-nek is komoly vezetői problémái vannak. Sigmar Gabriel pártelnök és egyben alkancellár rendkívül bizonytalan, képtelen a pártja számára egy világos és egyértelmű stratégiát kialakítani, amely mellett a teljes párt fel tud sorakozni. Ausztriában az exkancellár Werner Faymann sem éppen a következetességéről vált ismertté az elmúlt hónapokban. Míg ősszel egyértelműen Angela Merkel pártján állt a menekültválsággal kapcsolatban, addig menekültpolitikája 2016 folyamán gyökeresen megváltozott. Ezt a pártján belül is sokan kritizálták és politikai oportunistust vetettek a szemére.

Angela Merkel vezetése alatt a CDU egyértelműen balra tolódott, melyet nem néznek jó szemmel a törzsszavazók. A CDU-n belül már nem is lehet megkülönböztetni egy konzervatív szárnyat, ráadásul a liberális gazdaságpolitikát követő szárny is eltűnőben van. A CDU deformálódása és egy tiszta „Merkel választó szövetségé” degradálása könnyen oda vezethet, hogy a CDU az osztrák ÖVP vagy akár az olasz Democrazia Cristiana útjára léphet.³⁰

²⁷ <http://www1.wdr.de/radio/wdr5/sendungen/morgenecho/kommentare/oesterreich-bundespraesident-wahl-100.html>

²⁸ <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/oesterreichs-bundespraesidenten-wahl-sorge-vor-hofer-effekt-in-deutschland-a-1093635.html>

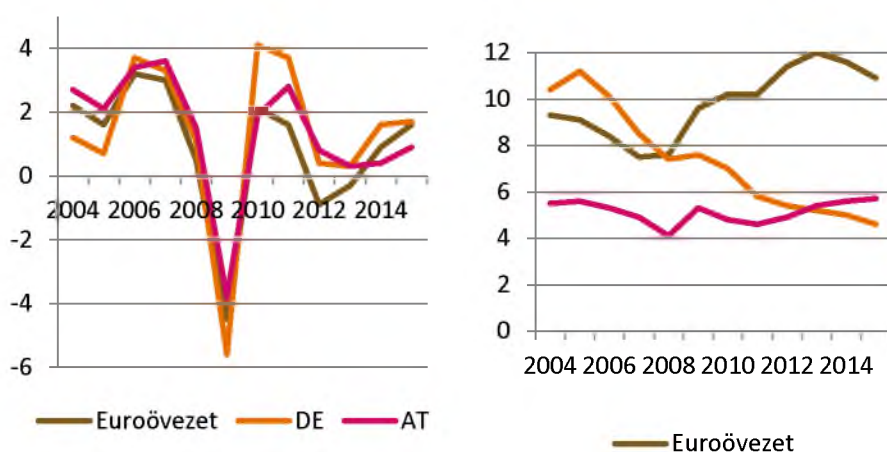
²⁹ <http://www.theeuropean.de/wolfram-weimer/10898-wahlen-in-oesterreich>

³⁰ <http://www.theeuropean.de/wolfram-weimer/10898-wahlen-in-oesterreich>

4. Gazdasági nehézségek³¹

A választók kiábrándultságának és a nagykoalícióval szembeni elégedetlenségük egyik fontos forrása minden bizonnyal a gazdaság gyengélkedése is. Míg 2005-ben a Stern magazin a „jobb Németország” címmel illette a kelet-európai országok EU csatlakozása miatt az euroövezet átlagát meghaladó növekedési rátával rendelkező Ausztriát, addig az utóbbi 3 évben a kép megváltozott, hiszen a gazdaság 2013 óta nem talál igazán magára. 2015-ben a kibocsátás növekedése nem érte el az 1 %-ot. Míg a munkanélküliség az euroövezet egészében már csökkenő tendenciára állt, Németországban pedig a természetes ráta közelébe süllyedt, addig Ausztriában 2011 óta növekszik. Ugyan az Eurostat által használt módszertan szerint „csak” 5,7 %-os, de az osztrák számítási metódus alapján már 10 % fölötti. Más vélemények azonban rámutatnak arra is, hogy Ausztriában igazából nem is a gazdaság tényszerű teljesítményével van a probléma, hanem az országban uralkodó hangulattal.

5. ábra – A reál GDP növekedése (balra) és a munkanélküliségi ráta alakulása (jobbra) - %, éves változás

Forrás: Eurostat

A gazdaság gyengélkedésének oka azonban nemcsak a visszafogott konjunktúra és a közép- és kelet-európai országok korábbiaknál sokkal alacsonyabb növekedési potenciálja, hanem az égetően szükséges gazdaságpolitikai reformok halogatása. Az egészségügyi és a nyugdíjreformot nem tudták keresztülvinni és a jövedelemadó-rendszer reformját is meglehetősen sok vita övezte.³²

Az új kancellár, Christian Kern rögtön be is jelentett egy új „New Deal”-t a gazdaság felpörgetésére, de nem sok ideje van a reformok átültetésére, hiszen 2018-ban szövetségi parlamenti választások lesznek. A szakértők egyetértenek abban, hogy a képzési rendszert és a munkaerőpiacot mindenképpen át kell alakítani, valamint karcsúsítani kell az egészségügyet. A vállalkozók érdekképviselője szerint pedig meg kell szüntetni a vállalkozások túlszabályozását. Egyes becslések szerint nagyjából kéthetente jelenik meg ugyanis valamilyen adójogi változtatás, ami a cégek működését érinti. Ugyanakkor az elmúlt években bebizonyosodott, hogy hasonló horderejű reformok társadalmi és gazdasági partnerekkel történő egyeztetése már nem megy olyan olajozottan, mint az régebben Ausztriára is jellemző volt.

³¹ <http://www.sueddeutsche.de/wirtschaft/konjunktur-oesterreichs-wirtschaft-nicht-mehr-vorreiter-sondern-schlusslicht-1.3004936>

³² <http://www.deutsche-mittelstands-nachrichten.de/2016/05/83120/>

5. Az AfD és az FPÖ közötti párhuzamok³³

Az Alternative für Deutschland vezetője, Frauke Petry is jelen volt Norbert Hofer választási eredményváró rendezvényén. A két párt rendkívül jó viszonyt ápol egymással. Az AfD párt kezdetekben euroszeptikus volt, majd a menekültek ellen hangolták a politikájukat. A 2017-es szövetségi parlamenti választásokra ugyanakkor már egy anti-islamista politikát terveznek megvalósítani. Erre az FPÖ 2006-os kampányából merítik az ihletet, mely nyíltan iszlámmellenes üzeneteket fogalmazott meg. Ez azért is lehet sikeres, mert az AfD pontosan ugyanazokat a választói csoportokat szeretné megszólítani, mint a mostani választásokon az FPÖ. Az AfD célközönsége is leginkább a férfiak és az alacsonyabb iskolai végzettségűek közül kerül ki, akik éppen ezért folyamatos egzisztenciális bizonytalanságban élnek.

A Der Standard-ban megjelent tanulmány szerint rendkívül hasonló volt a három márciusi német tartományi választáson alkalmazott politikai üzenete az AfD-nek, mint amit az FPÖ használt a szövetségi elnökválasztáson. A kampányokat a bevándorlásellenesség, az euroszepticismus és a kormányokkal szembeni elégedetlenség uralta. Ez is bizonyítja, hogy mennyire közel áll egymáshoz a politikai spektrumon az AfD és az FPÖ.

Ugyanakkor nem szabad elfelejteni a különbségeket sem a két párt között. Az FPÖ-t az ötvenes évek közepén alapították, a nyolcvanas évek közepe óta jelentős pártnak számít Ausztriában és hosszú ideje a harmadik erő az alpesi országban. Ez idő alatt a lakosság megismerhette a pártot, tudja jól, mire számíthat a politikusaitól. Másik oldalról az FPÖ-nek az évek alatt lehetősége volt szövetségbe tömöríteni a kormányzattal elégedetlenkedők táborát. Ezzel szemben az AfD-t csak 2013-ban alapították és jelentős megerősödése csak a menekültválság után kezdődött el. Azt sem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy az elmúlt években a kormányzó ÖVP és az SPÖ számtalan politikai hibát vétett, amiből nagyon könnyen tudott profitálni az ellenzék. Ezzel szemben a német nagykoalíció egy évvel ezelőtt jobb megítélésnek örvendett, mint az azt megelőző kormányok. Éppen ezért az osztrák és a német viszonyokat nem lehet egyben leképezni.

A Forsa közvélemény-kutató vezetője, Manfred Güllner szerint az osztrák választások eredménye hatással lehet az AfD támogatottságának alakulására is. Véleménye szerint szövetségi szinten akár három százalékpontos növekedést is mérhetnek majd, ugyanakkor kérdéses, hogy ez a hatás mennyi ideig lesz mérhető. Güllner szerint Németországban az olyan szélsőjobboldali populista pártok, mint az NPD, a Republikaner vagy a DVU is mind elaprózódott, ráadásul az AfD bázisa is érezhetően kisebbségben maradt. Még mindig nem sikerült a frusztrált kisebbségek pártjává válnia, mint ahogyan azt előszeretettel emlegetik az AfD politikusai. Ugyanakkor, a Forsa vezetője hangsúlyozta, nagyon sok múlik azon, hogyan viselkednek a pártok az AfD-vel szemben. Véleménye szerint egyáltalán nem jó megoldás az, amit Horst Seehofer, a CSU elnöke követ, miszerint pártja politikáját az AfD-hez közelíti.³⁴

³³ <http://www.sueddeutsche.de/politik/praesidentschaftswahl-in-oesterreich-warum-die-afd-von-oesterreichischen-verhaeltnissen-nur-traeumen-kann-1.3004609>

³⁴ <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/oesterreichs-bundespraesidenten-wahl-sorge-vor-hofer-effekt-in-deutschland-a-1093635.html>

Megismétlődhet az osztrák választás Németországban?³⁵

Az SPD frakcióvezetője, Thomas Oppermann arról beszélt, hogy az osztrák szövetségi elnökválasztás egy figyelemfelhívás volt az európai demokraták számára. A Zöldek politikusa, Anton Hofreiter örült, hogy az osztrák Zöldek által támogatott jelölt győzedelmeskedett, de figyelmeztette is a német néppártokat, hogy tanuljanak az osztrák választások eredményéből. A Linke elnöke, Bernd Riexinger szerint ami Ausztriában megfigyelhető, mindaz Németországban is megtörténhet, ha nem megfelelően kezelik a jobboldali-populista pártot.

Ausztriában a választásokon két táborra bomlott az ország, az egyik oldal iszlámkritikus, EU szkeptikus, míg a másik oldal Európa-párti, nyitott befogadó politikát részesít előnyben. Németországban a szakértők szerint a politika ennyire nem polarizálódott. Mint az több tartományban megfigyelhető, a legkülönbözőbb összetételű koalíciós kormányok találhatóak a tartományi parlamentekben. Ugyanakkor intő jelként kell tekinteni a legfrissebb fejleményekre is. Egy friss felmérés szerint, ha most (2016.06.15.) rendeznék Németországban szövetségi választásokat, akkor - az INSA intézet mérése szerint - a szociáldemokrata SPD a szavazatok 19 %-ára számíthatna, míg a nagykoalíciós partnere, a kereszténydemokrata CDU/CSU pártunió 30 %-ra. A nagykoalíció támogatottsága rekord alacsony. Most először mérte azt egy intézet, hogy a nagykoalíció nem tudná megszerezni az abszolút többséget.³⁶

Ráadásul a 16 tartományi parlament közül már nyolcban van képviselője az AfD-nek és a közvélemény-kutatások azt mutatják, hogy az ősszel esedékes tartományi választásokon is gond nélkül be fog jutni a párt a parlamentekbe.

A jobboldali populizmus elleni legjobb fegyver egy erős, demokratikus konszenzus, mely alapján kialakítják a pártok a viselkedésüket az AfD-vel szemben. Ehhez tartozik például, hogy minden pártnak a leghatározottabban el kell utasítania bármilyen koalíciós együttműködést az AfD-vel. Mint azt a márciusi tartományi választások után láttuk, a tradicionális pártok kategorikusan elzárkóztak attól, hogy koalícióra lépjenek bármely formában az AfD-vel. Ezzel szemben Burgenland tartományban a jobboldali-populista FPÖ a szociáldemokrata SPÖ-vel kormányoz közösen. Ezzel az SPÖ komoly hibát vétett, hiszen még a saját szavazóbázisa, valamint az egész politikai közép számára is legitimálta az FPÖ-t.

Összességében tehát kijelenthető, hogy az FPÖ előretörése Ausztriában inkább egy erős figyelmeztetés a német politikai elit számára, mintsem komoly és reális veszély a német demokráciára.

³⁵ <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/oesterreichs-bundespraesidenten-wahl-sorge-vor-hofer-effekt-in-deutschland-a-1093635.html>

³⁶ <http://www.n24.de/n24/Nachrichten/Politik/d/8600764/schock-umfrage-fuer-angela-merkel-und-sigmar-gabriel.html>

IV. Jövőbeni fejlemények

Heinz-Christian Strache, az FPÖ vezetője az urnák lezárása után már azt nyilatkozta, hogy Ausztria egy politikai fordulatot él át, melyben meg vannak számlálva az SPÖ-ÖVP nagykoalíció napjai. Habár nyugati szomszédunk még nem tart itt, nagy kihívás előtt áll az új kancellár, Christian Kern (SPÖ). A kancellár bejelentette, hogy szakítani akar az SPÖ-ÖVP megszokott kormányzási stílusával, valamint gyors és hatékony reformok bevezetését tervezi.³⁷ Az új kancellár által vezetett szövetségi kormánynak legkésőbb 2018-ig van ideje, hogy stabilizálja saját helyzetét és csökkentsen a politikai megosztottságon. Ugyanakkor Ausztriában komoly tradíciója van az előrehozott parlamenti választásoknak, hiszen 1953-ban, 1966-ban, 1971-ben, 1986-ban, 1995-ben, 2002-ben és 2008-ban is idő előtt tartották a választásokat.

A jelenlegi kormányzat megosztott és belső feszültségektől terhelt, ugyanakkor az SPÖ és az ÖVP is abban érdekelt, hogy minél tovább kitartsanak, mert a jelenlegi helyzet nagy győztése az FPÖ lenne.³⁸ A jövő évben Ausztriában nem esedékes kiemelkedő fontosságú választás, így elméletileg elegendő idő áll rendelkezésre a nagykoalíció számára, hogy rendezzék a soraikat és csak a munkájukra koncentráljanak. 2018-ban azonban a nemzeti parlament mellett tartományi választásokat tartanak Karintiában, Alsó-Ausztriában, Tirolban és Vorarlbergben is. Christian Kern kancellár és kormánya munkájáról az osztrákok tehát legkésőbb 2018-ban fognak ítéletet mondani.³⁹

³⁷ <http://www.spiegel.de/politik/ausland/praesidentenwahl-in-oesterreich-das-gespaltene-land-a-1093556.html>

³⁸ <http://www.wahltermin.at/nationalratswahl.html>

³⁹ <http://derstandard.at/2000037516937/Superwahljahr-2018?ref=rec>